

УДК 343.13

Раїса Михайлівна БАЛАЦ,

викладач кафедри кримінального процесу

та організації досудового слідства факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000000321459593>

Проблемні питання щодо правового регулювання запобіжної діяльності органів досудового розслідування національної поліції України

Питання запобігання і протидії кримінальним правопорушенням на сьогодні постає дуже гостро як в державі в цілому, так і зокрема в діяльності органів досудового розслідування, які є однією із складових частин підрозділів Національної поліції України. Одним із головних соціальних призначень органів Національної поліції, та пріоритетним напрямом її багатофункціональної діяльності є запобігання злочинам. Значення запобігання злочинам визначається тим, що воно є найбільш гуманним та ефективним засобом підтримки правопорядку, забезпечення безпеки суспільства та усунення чинників, що сприяють їм.

Слід розглянути правове регулювання органів досудового розслідування Національної поліції України з питань запобігання кримінальним правопорушенням під час досудового розслідування. Правовою основою запобіжної діяльності органів Національної поліції є законодавчі та інші нормативно-правові акти, які в комплексі регулюють статус, завдання, функції, повноваження, обов'язки й права органів Національної поліції України, для яких запобігання злочинності є одним із головних завдань. Зокрема, ст. 1 КК України наголошує, що Кримінальний кодекс України має своїм завданням правове забезпечення охорони прав і свобод людини і громадянина, власності, громадського порядку та громадської безпеки, довкілля, конституційного устрою України від злочинних посягань, забезпечення миру і безпеки людства, а також запобігання злочинам [1]. Крім цього, відповідно до повноважень поліції, зокрема ст. 23 Закону України «Про Національну поліцію» одним із основних її повноважень є завдання здійснювати превентивну та профілактичну діяльність, спрямовану на запобігання вчиненню правопорушень, а також виявляти причини та умови, що сприяють вчиненню кримінальних і адміністративних правопорушень, вживати в межах своєї компетенції заходів для їх усунення [2].

В свою чергу, згідно нового Положення про органи досудового розслідування Національної поліції України, яке закріплено наказом МВС України від 06.07.2017 №570 «Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України», одним із їх завдань є виявлення причин і умов, що сприяють учиненню кримінальних правопорушень, і вжиття через відповідні органи заходів щодо їх усунення [3].

Однак, слід звернути увагу, що чинний КПК України, нажаль, не передбачає положення щодо запобігання злочинам під час розслідування кримінальних правопорушень, як це було закріплено в ст. 23-1, 23-2 КПК України (1960 р.) [4]. Крім того, слідчі під час розслідування кримінальних правопорушень, що підтверджується їх вивченням в ході дослідження з цих питань, а також встановлено курсантами під час проходження виробничої практики в органах досудового розслідування Національної поліції України, здебільшого не вживають необхідних заходів щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів. Іноді, вкрай рідко слідчий направляє лист-звернення до відповідних установ чи організацій по питанням усунення причин та умов, що сприяли вчиненню злочинів. Винесення слідчим листа-звернення чи іншого документу не передбачено положеннями КПК України, адже цей документ не є процесуальним рішенням, як зазначено в ст. 110 КПК України, що рішення слідчого, прокурора приймається у формі постанови. Відповідно до ч. 5 ст. 40 КПК України органи державної влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи та організації, службові особи, інші фізичні та юридичні особи зобов'язані виконувати законні вимоги та процесуальні рішення слідчого [5]. Даний документ необхідно віднести до законних вимог слідчого, при цьому слід звернути увагу, що інформація у листі-зверненні являє собою рекомендаційний характер.

Однак, відповідальність за ухилення від виконання вимог слідчого щодо усунення причин та умов, що сприяли вчиненню кримінальних правопорушень, нажаль, не встановлено, як це було за час дії КПК України 1960 р. – згідно зі ст. 185-6 КпАП України [6]. Крім цього, як зазначав попередній начальник Головного слідчого Управління Національної поліції України О. Ф. Вакуленко з досліджених питань слід підтримати також й наукові позиції вчених: О. М. Бандурки, О. М. Литвинова, О. О. Юхна та ін. щодо доцільності прийняття Закону України «Про профілактику злочинів», декілька проектів яких, починаючи з 1995 року знаходяться, але ще не прийнято Верховною Радою України, не зважаючи на нагальну необхідність [7, с. 42]. Отже, дослідивши стан правового забезпечення з питань запобіжної діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України, ми вважаємо, що воно потребує певних змін та доповнень. Це визначає наявність тенденції до подальшого реформування органів досудового розслідування і необхідність внесення змін до кримінального процесуального законодавства з питань профілактики злочинності, забезпечення процесуальної незалежності та самостійності слідчого у своїй діяльності. Відомо, що слідчий, прокурор є основними представниками органів досудового розслідування, які прямо та безпосередньо виконують покладені на них законодавством функції щодо проведення і керівництва досудовим розслідуванням.

На підставі вищезазначеного, слід зробити висновок про доцільність вдосконалення функції слідчого з питань запобіжної діяльності та внесення до КПК України такого процесуального засобу впливу, як внесення подання у відповідний державний орган, громадську організацію або посадовій особі про вжиття необхідних заходів щодо усунення виявлених причин та умов, що сприяли вчиненню кримінального правопорушення та закріпити його у відповідному правовому положенні чинного КПК України, а також в Законі України «Про профілактику злочинів».

Втім, підняті питання не є остаточними і підлягають окремому дослідженню або науковому вивченню.

Список бібліографічних посилань

1. Кримінальний кодекс України : закон України від 05.04.2001. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 25–26. Ст. 131.
 2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015. *Голос України*. 2015. № 141–142.
 3. Про організацію діяльності органів досудового розслідування Національної поліції України : наказ МВС України від 06.07.2017 № 570.
 4. Кримінально-процесуальний кодекс України : закон України від 28.12.1960. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1961. № 2. Ст. 15.
 5. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 13.04.2012. *Голос України*. 2012. № 90–91.
 6. Кодекс України про адміністративні правопорушення : закон України від 07.12.1984. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1984. № 51, Ст. 1122.
 7. Вакуленко О. Ф. Окремі аспекти реалізації повноважень Головного слідчого управління Національної поліції України по підвищенню ефективності діяльності регіональних слідчих підрозділів при розслідуванні кримінальних проваджень щодо неповнолітніх // Проблеми кримінального процесуального законодавства та шляхи їх розв'язання : зб. матеріалів I Всеукр. наук.- практ. конф. (м. Харків, 23 листоп. 2016 р.). Ч. I / МВС України, Харків нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2016. С. 39–44.
- Одержано 07.11.2017__